

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2013 / 2

09.09.2013

ERMENİ KÜLTÜRÜ VE ERMENİ PROPAGANDASI

Öz: Bu çalışmada, 1915 olaylarının yüzüncü yılı yaklaşırken, Ermeni Diasporasının ve Batılı devletlerin Ermeni iddialarını güçlendirmek ve bu iddiaları meşru kılmak için yürüttükleri propaganda çalışmalarının incelemesine yer verilmiştir. 24 Nisanlarda yapılan açıklamalar, Ermeni propagandası yapmak amacıyla düzenlenen toplantılar, yazılan romanlar, çekilen filmler ve düzenlenen festivaller ele alınarak Ermeni Diasporasının Türkiye Cumhuriyetinden bulunduğu talepler üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Ermeni Diasporası, Propaganda, 1915 Olayları, Ermeni Kültürü

Abstract: This study presents the propaganda activities of Armenian Diaspora and the Western countries in order to strengthen and legalize the Armenian allegations while the centennial of 1915 events is nearing. A general evaluation on April 24th speeches, meetings on Armenian propaganda activities, novels, movies and festivals will be made considering the demands of Armenian Diaspora from Republic of Turkey.

Keywords: Republic of Turkey, Armenian Diaspora, Propaganda, 1915 Events, Armenian Culture

Ermeni soykırımı iddiaları, 1915 olaylarının yüzüncü yılı yaklaşırken son yıllarda farklı bir boyut kazanmıştır. Her zaman alışık olduğumuz Ermeni soykırımının tanınmasına yönelik çıkarılan parlamento kararlarının yanı sıra, Ermeni iddialarını konu alan roman, film, oyun ve lobi faaliyetleri son yıllarda hız kazanmıştır. Bugün, Ermenistan ve Ermeniler dünyaca ünlü mağdurlardır. Hâlbuki Ermeniler, sanat yönü son derece gelişmiş, yazmaya ve okumaya önem veren bir millettir. Kendi kültürel derinliklerini ve üretkenliklerini Ermeni iddiaları döngüsünde unutmuşlar ve dünyayı da bu özelliklerinin bilinmesinden mahrum bırakmışlardır.

Ermeni basının geçmişi, Ermeni literatürüne kazandırılan Batı eserleri, Ermeni mizahı Osmanlı İmparatorluğu içinde yeşermiştir ve hatta Ermeniler, Osmanlı yetkilileri tarafından teşvik edilmişlerdir. Buna karşın, yaşanılan talihsizlikler Osmanlıdan gitmelerine neden olmuştur. Bugün, Ermeni mizahı yerine her fırsatta acı çektiğini dile getiren bir millet görüyoruz. Aslında burada özür dilemek durumunda olan tek bir millet vardır, o da Ermenilerdir. Geçmişteki acıların kullanılarak bugünün siyasi konjonktüründe yer edinme çabası kendi geçmişlerine yaptıkları saygısızlıktır. Unutulmamalıdır ki, 1915 Ermeniler için olduğu kadar Türkler için de acılarla, zorluklarla geçen bir dönemdir. Savaş zamanı yaşanılanlar hiç kimse için kolay atlatılmamıştır. Türk tarafının 1915 ile ilgili olarak sessiz kalışı her ne kadar kayıtsızlık olarak nitelendirilse de, kasıtlı olarak yaşatılmamış bir geçmişten dolayı suçluluk hissederek savunmaya geçilmesi gereksiz bir panik ürünü olacaktır. Fakat ihtiyaç duyulan başka bir gerçek de, Türk-Ermeni halklarının, sanatçılarının ve akademisyenlerinin bir araya gelerek iki tarafı da memnun bırakabilecek projelere girişilmesidir.

Osmanlı Devletinde Ermeni Basını

1930lu yıllarda, Avrupa ile sürekli temas halinde olunması nedeniyle, matbaa, gazetecilik, okul, edebiyat İzmirde İstanbuldakinden daha hızlı gelişmiştir. Bu kadar erken başlamış olan gazetecilik ve habercilik kültürü zaman içinde görsel öğelerle harmanlanarak daha da etkin hale getirilmiştir. Ermeni toplumunun matbaacılıktaki gelişiminin ardında Osmanlı İmparatorluğunun Tanzimatla tanıdığı özgürlüğün sağladığı imkân bulunmaktadır.[1] Bu gelişmelerin yanı sıra, ayrıca dil eğitimine önem vermesi amaçlanan okullar yaptırılmıştır. Ermenice, İtalyanca, Rumca ve Türkçe öğretilmiştir.[2] 1922 yılına kadar otuz kadar Ermenice süreli yayın çıkarılmıştır.

La Fontaine, Viktor Hugo, Lamartine, Alexandre Dumas, Éugene Sue, Jules Verne, Moliere, Musset, Racine vb. yazarların eserleri Ermeni Literatürüne kazandırılarak Osmanlı İmparatorluğunda Ermeni toplumu ile buluşur.[3] İlk Türkçe gazete, *Takvim-i Vakai*den yaklaşık yirmi sene sonra *Arpi Araradyan* (Ararat Güneşi) 1853 yılında ilk baskısını yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu içinde özgür bir şekilde gazetelerini, süreli yayınlarını basabilmek için İzmire gelen Ermeniler 1912 senesinde İzmirde Ermeni matbaasının 400. yılını, Ermeni alfabesinin ise 1500. yılını törenlerle anmışlardır.[4] 1908 yılında Ermenice süreli yayın Gavroşta hiciv çizimlerine rastlamak mümkündür. Ermeni gazeteciliğinin ve süreli yayınların gelişmekte olduğu bir dönemde, toplumsal olayları inceleyen ve analiz

eden çizerler de varlık göstermeye başlamışlardır.

Hiciv basınının ilerlemesi otoriter bir siyasi rejimden kurtulma ve eleştirel düşüncelerin önünü açan bir toplumun demokratik yönden gelişme dönemlerine girildiği zamana denk gelmektedir.[5] Gazetecilik, mizah, karikatür, habercilik ve hiciv demokratikleşme derecesine dair fikir verir.

1880-1914 yılları arasında Fransada 250den fazla hiciv gazetesi yayımlanmıştır.[6] İstanbulda yayımlanan Ermeni gazeteleri, hiciv sayesinde Ermeni toplumundaki dini, siyasi, ahlaki eksiklikleri ortaya koymuştur. Birinci aşama[7], (1852-1876) Tanzimat Dönemine denk gelir. Ermeni hiciv edebiyatı basını ve tiyatrosu doğmuştur. Hiciv basını, tiyatrodan beslenmektedir. İkinci aşama[8] ise (1908) Jöntürk İhtilalinin yaşandığı dönemdir. 1914 Ermeni Hiciv basının parlak günleri 1878de askıya alınan 1876 Anayasasının tekrar yürürlüğe girmesi, özgürlük, eşitlik, adalet ilkelerinin ilanı, sansürün kaldırılması, Osmanlı basınının gelişmesi için uygun koşullar yaratmıştır.[9] İstanbulda yayınlanmış 18 adet Ermenice mizah gazetesi saptanabilmiştir. 1908-1914: Ermenice 239 yeni süreli yayın olduğu tespit edilmiştir. Enver-Talat-Cemal Paşalar, Bab-ı Ali Baskınından sonra özgürlüklere son vermiştir. Gazeteler bir süreliğine kapatılıp yasaklanmıştır.[10] Üçüncü aşamada[11] ise 1. Dünya savaşı sonrasında kaybolan Ermeni hiciv basını itilaf devletlerinin zaferinden sonra yeniden doğuş yaşamıştır (1918-1923).

Ermeni kültürü her ne kadar zengin derin ve değerli düşünürler, sanatçılar, yazarlar yetiştirmiş, Ermeni hiciv gazeteleri zamanında çıkarılmışsa da, Ermenistan ve Ermeni Diasporası, son dönemde dünya çapında kültürel gelişmelerden ziyade 1915 olayları ile gündeme gelmektedir. 1915 olaylarının diri kalması için sarf ettikleri çabalar dünyaca izlenmektedir. Bu çabalar içinde uğradıklarını öne sürdükleri soykırımın propagandası şeklindedir. Bu konuda çok daha fazla çalışma yürütmektedirler. Ermeni kültürünün, edebiyatının son dönemde soykırım iddialarından bağımsız olarak çıkış yapamamasının sebebi Sovyet Ermenistanının Diaspora edebiyatına getirdiği kısıtlamalardır.[12] Ermenilerin soykırım iddiaları temel alınarak hazırlanmış filmler, kitaplar, oyunlar ve çalışmalar Ermeni tarafını da tatmin etmemiş olacak ki, kendileri de edebiyatta bir kıvılcım yaşanıp yaşanmayacağını sorgulamaktadırlar.

Ermenistanın Tutumu

Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan, Türkiyenin soykırım iddialarını tanımasının Ermenistanın en önemli dış politika gündem maddesi olduğunu her fırsatta vurgulamaktadır. Türkiyenin soykırımı tanımayıp özür dilememesi durumunda Ermeni halkının, Türkiyenin her hareketine karşılık olarak soykırımı dikkate alacağını belirtmektedir. Soykırım iddialarını kabul etmenin Türkiyenin asli görevlerinden biri olduğunu öne süren Sarkisyan, Türk halkı içinde de bir kesimin soykırım iddialarını ciddiye aldıklarını söylemektedir. Sarkisyan, Ermeni soykırım iddialarının Batılı devletler için de önemli olduğunu vurgulayarak, Türkiyenin soykırımı tanımadığı sürece Avrupa Birliğine dâhil olma istediğinin gerçekleşemeyeceğini de belirtmiştir.[13]

Sarkisyan, Ermenistanın her ne kadar normalleşme sürecinde ilk adım atan taraf olduğunu

öne sürse de, Ermeni soykırımı iddialarının konu edildiği kitapların ve filmlerin tazminat, toprak talebi ve malların iadesi mesajı içermesi çelişkili bir durum yaratmaktadır. Sarkisyan, Türkiyenin soykırım iddialarını kabul etmediği sürece ilerleyemeyeceğini ve Ermenistanın Türkiye ile ilişkileriyle alakalı olarak olumlu bir girişimde bulunulmayacağını ifade etmiştir.

Sarkisyan bu söylemlerini her fırsatta dile getirmektedir. Bunun bir örneği de 5 Temmuz 2013 tarihinde Erivanda katıldığı İkinci Tüm Ermeni hukukçular Forumunda da görülmektedir. Düzenlenen forumda sözde Ermeni soykırımı kurbanlarının mirasçılarına maddi tazminat ödenmesi, kilise binalarının ve arazilerinin Ermeni Kilisesine iade edilmesi ve kaybettiği topraklarının Ermenistan Cumhuriyetine geri verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.[14]

24 Nisan

1915 olaylarının yüzüncü yılının yaklaşmakta olduğu her fırsatta dile getirilerek yürütülen propaganda çalışmalarından bağımsız olarak, özellikle 24 Nisan 1965 tarihinden itibaren hummalı çalışmalarla anma etkinlikleri düzenlenmektedir.[15]

Amerika Birleşik Devletleri Başkanının konuşması öncesi her ne kadar Ermeni lobisi soykırım sözcüğünün duyulması için çaba sarf ettiyse de Amerika Birleşik Devletlerinin dış politikası Ermeni Diasporasının isteklerinden veya ısrarlarından ibaret değildir. Yine de, Soykırım sözü kullanılmıyor olsa da aynı anlamı içinde barındıran Meds Yeghern sözü kastedilmek isteneni fazlasıyla karşılamaktadır. Bu yüzden, her sene Amerika Birleşik Devletleri Başkanının 24 Nisanda yaptığı konuşmaları ne Ermeni tarafı ne de Türk tarafı olumlu karşılamıştır. Hatta ABD Başkanının konuşması[16] Ermeni Diasporası tarafından o kadar olumsuz karşılanır ki, ABD Başkanının Ermeni soykırımını önce kabul edip, sonra da gerçeği inkâr eden açıklamalar yaparak Türkiyenin yanında olduğu ileri sürülmüştür. Türk tarafı ise katliam yapıldığını inkâr etmediklerini, ancak BM Soykırım Sözleşmesinde tanımlanan soykırım tanımı ile örtüşmediğini ifade etmiştir.[17] Bunların yanı sıra Türkiyenin Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi için attığı olumlu adımlar da her fırsatta dile getirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada, 24 Nisan 2013 tarihli açıklamasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obamanın Ermeni iddialarına paralel bir şekilde Ermeni görüşlerini yansıtan tek yanlı bir yaklaşım sergilediğinden bahsedilmiştir. Söz konusu konuşmanın, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından esefle karşılanmıştır.[18]

Fransa da, 1915in çeşitli anma etkinlikleriyle anıldığı bir başka ülkedir. Fransada yaşayan Ermenilerin ve Ermeni Diasporasının büyük önem vererek hazırladıkları etkinlikler, 1915 yaklaşırken daha fazla ses getirmiştir. Fakat Ermeni meselesi konusunda Fransa Cumhurbaşkanı Hollandeın Ermenilere göre özensiz tutumu Ermeniler için hayal kırıklığı olmuştur.[19] Yine de Türk tarihini karalamak için açıklamalarda bulunan siyasetçiler olduğunu belirtmek gerekir ki, Ermeni soykırımı iddialarını savunan Valerie Boyer bu konudaki argümanları ve teklifleri ile öne çıkan Fransız siyasetçilerden biridir.

Ermenistandaki anma etkinlikleri ise Amerika Birleşik Devletleri ve Fransadaki etkinliklere göre daha yoğun gerçekleştirilir. Ermenistanda, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının, Başbakanının fotoğraflarının ve Türk bayrağının yakıldığı anma etkinlikleri düzenlenmektedir. En acı tarafı da, bir ülkenin neden kendini mağdur göstermeyi tercih edip de kendini asıl ifade edebildiği alanlardaki özelliklerini arka plana atmasıdır. Ermenistan derin bir kültürü ve değerli sanatçıları bünyesinde barındıran bir ülkedir. Bu inkâr edilemez bir gerçektir ki Osmanlı İmparatorluğuna kazandırdığı mimari eserler ve Anadolu kültürüne yaptıkları katkı dünyaca bilinir. Ermenistan kendisini bir sonuca ulaştırmayacak ve milli hafızasıyla halkının beynini düşmanca düşüncelerle karartarak sadece Türkiyeye zarar vermez, kendi de büyük bir darbe alır. Kendi de darbe alır, çünkü yerinde saymak da bir noktadan sonra geriye gitmekten farksızdır. Ermenistanın bu tür propaganda amaçlı insanlık dışı gösterilere, medeniyet, saygı ve hoşgörünün hüküm sürmesi gereken bir çağda göz yumması, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceği göz önünde bulundurulduğunda kaygı ile gözlemlenmektedir.[20]

Ermeni Propagandaları

Ermeni propagandaları son yıllarda, 1915 olaylarını ya da mağdurlarını konu alan filmlere, dergilere, programlara, festivallere ve kitaplara sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların 1915 olaylarının 100. Yılı yaklaşırken daha da hız kazandıran Ermeni Diasporasının Türkiye-Ermenistan ilişkileri bakımından olumlu yaklaşımlarda bulunmadığı söylenebilir. Günümüzün teknolojileri ve küreselleşme, komşularla ikili ilişkilerde daha yapıcı bir politika izlemeyi gerektiriyorsa da, pratikte bunun örneklerine nadiren rastlanmaktadır.

Ermenistan'ın ve Ermeni Diasporası'nın sadece Türkiye'nin sözde soykırımı kabul etmesine yönelik propagandaları yoktur. Aynı zamanda Azerilere karşı yürüttükleri faaliyetlerden de söz etmek mümkündür. Bunlardan sadece biri 2000 yılında çekilmiş olan "Dark Forest in the Mountain" belgeselidir. Belgesel, ARC Film (Armenian Center of Hollywood) yapım şirketi tarafından, Roger Kupelian yönetmenliğinde çekilmiştir. Bu çalışma Dağlık Karabağ'ın Ermenilere ait olduğunu fakat bölgenin Ermenilerden nasıl boşaltıldığı üzerine çekilmiş bir propaganda faaliyetidir. Benzer bir belgesel çalışması da 1988 yılında Don Askarian'ın yönetmenliğinde "Nagorny-Karabakh" (Dağlık Karabağ) adı ile seyirci ile buluşmuştur. Yine, amacın Dağlık Karabağ'da olanların Batılılar tarafından duyulmasını ve anlaşılmasını sağlamak olduğu vurgulanmıştır.[21]

Ermeni propagandalarının bir ürünü olarak, 2001 yılında Atom Egoyanın yönetmenliğini yaptığı Ararat, Ermeni suçlamalarını güçlendirmek için çekilmiştir. Film diğer Ermeni propagandası çalışmaları gibi Türkiyeyi eleştiren bir üslupla çekilmiştir. Ermeni propagandasına hizmet eden tipik bir film olmasının yanı sıra filmde ırkçılık barındıran ifadeler kullanılmıştır. Ararat, elli milyon dolar bütçe ile çekilmiştir ve bu rakam Ermeni propagandasının nasıl ciddiye alınarak yürütüldüğüne dair fikir vermektedir.[22]

Hâlihazırda Ermeni propagandası yapmakta olan yayın organları da şu şekildedir: Asbarez, Armenian Reporter, Armenian Forum, Groong. Türk medyası, Türk basını Ermeni

propagandasına dair çok az çalışma, film olduğuna inanıyor olsa da söz konusu suçlamalar, belgeseller, TV programları ve filmler tahmin edildiğinden daha fazladır ve Batılı ülkelerde gösterilmeye her geçen gün devam ediliyor. Bilhassa 1915 olaylarının 100. Yılına yaklaştıkça çalışmalarına ve propagandalarına çok daha fazla ivme kazandırdıklarını görmemiz mümkündür. Bunun 2001 yılında çekilmiş olan Ararat dışında da örnekleri mevcuttur.[23]

1915 olaylarının yüzüncü yılına iki kala Ermeni iddialarının iyice hız kazandığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Ermeni toplumu sanatı ve kültürü ile son derece güçlü bir geçmişe sahiptir. Ermeni kültürü aynı zamanda Anadolu halklarının kültürüyle harmanlandığı için de güçlü bir derinliğe sahiptir. Fakat bu zengin kültürel yaratıcılık 1915 olaylarının gölgesinde köreltilmeye çalışılmaktadır. 1915 olaylarında yaşanmış acılar olduğu göz ardı edilemez ama yaşanan acıların tek taraflı olduğunu söylemek de doğru olmaz. Yüzüncü yıla yaklaşırken Ermeni kültürüne bakıldığı zaman eserlerin aynı minvalde Batı ile buluştuğu gözlemlenmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde yetişmiş Ermeni vatandaşlarının da 1915 olaylarını anmaya yönelik eserler verdiği görülmektedir. 2012 yılında Amerikada Chris Bojhalian tarafından The Sandcastle Girls adında bir roman yazılmıştır. Bu roman, Ermeni propagandası yolunda Ermeni Diasporası tarafından atılmış ciddi bir adımdır. Bu kitap yazılmakla kalmamış, ayrıca Amerikada dünyaca bilinen TV şovları olan Oprah Winfrey tarafından da konuk alınarak Ermeni propagandasına destek sağlanmasına katkı yapılmıştır. Hatta 1915 olayları unutulmasın, her zaman hatırlansın diye yazıldığı da açık bir şekilde ifade edilmektedir. Başka bir noktadan bakıldığı zaman bu çalışmaların Ermeni Diasporasının ısmarlaması üzerine yazıldığından da bahsetmek yanlış olmaz. Bu eserlerden biri The Sandcastle Girls, Chris Bojhalian tarafından kaleme alınmıştır. Bu roman *The New York Times* tarafından en çok satan kitaplar arasında gösterilmiştir.[24] Ele alınan çalışma adı üzerinde romandır. İçinde gerçeklerle bağdaşmayan öğelere yer verilmezse türünün bir örneğini teşkil etmez. Eserler tür açısından değerlendirildiği zaman kıymetli olabilir belki ama içinde gerçek gibi sunulan ama gerçeklikle ilgisi olamayan öğeler barındıran bir eserin tarihi anlatmak ya da anlamak için tercih edilmesi doğru değildir. 1915 olaylarını inceleyen, tüm arşivler açılarak yürütülen tarihsel çalışmaların bu konuda daha aydınlatıcı bilgi verdiğinden bahsedilmesi gerekir. Yürütülen bu propaganda çalışmalarını acılarını unutmamak için yapılmaktan ziyade, Ermeni Diasporasının taleplerini her fırsatta dile getirmektedir. Bojhalianın romanında da bu talepler romandaki karakterler aracılığı ile ifade edilmektedir.

Ermeni propagandasının esin kaynağı Türk ve Türkiye karşıtı dinmek bilmez bir öfkeden kaynaklanmaktadır. Ermeni Diasporası Türklüğe karşı nefretten beslenerek, dünya kamuoyuna 1915 olaylarını abartarak sunmaktadır. Ermeni propagandasında önemli insanlar ve organizasyonlar da yer almaktadırlar.

1979 yılında J. Michael Hagopian tarafından kurulan Ermeni Film Kuruluşu (Armenian Film Foundation), anti-Türk tutumu ile bilinmektedir. Bu kuruluşa en büyük katkıyı Kaliforniya eyaletinin güneyi destek vermektedir.[25]

Ermeni Film Arşivi de Ermeni iddialarına destek veren bir diğer kuruluştur. İngiltere, Japonya, Avustralya, Brezilya ve İsrail bu kuruluşla iletişim halindedir. Ermeni iddialarına itibar eden bu ülkeler, Ermeni propagandalarına hizmet eden filmlerin öncelikli olarak

gönderildiği ülkelerdir. Ermeni Film Kuruluşu aynı zamanda Ermeni Film Festivali Bienali de düzenlemektedir. Ayrıca Los Angelesta International Film ve MGN/Paradise, Inc. şirketleri de yer almaktadır. Ayrıca, MNG/Paradise, Moskova ve Erivanda da çalışmalarını sürdürmektedir. Arch Film şirketi de, dijital düzenlemesinin kendisine ait olduğu Yüzüklerin Efendisi (Lord of the Rings) üçlemesinin ardından Ermeni propagandasına hizmet vererek Dark Forest of the Mountains adlı bir belgeselin çekimini de üstlenmiştir. Lord of the Rings gibi büyük bir prodüksiyonun dijital yapımını üstlenen bir şirketin cüzi bir parayla belgesel çekebileceğini düşünmek gerçek dışıdır.[26]

Bars Media da bir diğer Ermeni propagandası faaliyetine katkıda bulunan yapım şirketidir. Bilhassa Ermenistan-Azerbaycan arasındaki etnik çatışmaları konu alan çalışmaların yer verildiği bir şirkettir. Bu şirket çalışmalarını Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Kurumları ile işbirliği halinde sürdürmektedir. Böyle medya sektöründe hizmet veren pek çok kuruluş adı görmek mümkündür. Bu kuruluşlar genellikle Ermenice yayınların adını duyurmasına olanak verirler.

Ermeni Diasporasının Türkiye politikalarını destekleyen festivallerden bazıları; Toronto Film Festivali (Kanada), Cannes Film Festivali (Fransa), NY Film Festival (ABD), Philadelphia Film Festivali (ABD), Uluslararası Rotterdam Film Festivali (Hollanda), Gothenburg Film Festivali (Danimarka), Kanada Film ve Video Festivalidir.

Son birkaç ay içinde de sahnelenen oyunların ve düzenlenen festivallerin reklamlarına, hakkında çıkan haberlere rastlamak mümkündür. Hatta 2014-2015 tiyatro sezonu için sponsor arayışlarına başlandığından bahsedilebilir. Geçtiğimiz Mart ayında Amerika Birleşik Devletlerinin Massachusetts eyaletinin Boston şehrinde sahneye konulan Women of Ararat (Araratın Kadınları) isimli oyun, son birkaç ayda yüzüncü yılı unutturmamak için gösterilmiş çabalardan biridir. Oyun hakkında yazılan yazılar ve çıkan haberler oyunun zaman zaman güldürdüğü, zaman zaman ağlattığı yönündedir.[27] Daha çok ağlattığından bahseden haberlere yer verilmesi 1915 olaylarının tanınması için izlenmiş bir propaganda yöntemidir.[28]

Anadoluda yaşayan halkların 1915 senesinde Türkler de dâhil olmak üzere yaşadıkları acılar göz ardı edilmemelidir. Fakat bugün büyük lobi faaliyetlerini yürütebilecek kadar güçlü olduğu görülen Ermeni halkı, hem Ermeni gençlerinin hiç görmedikleri, gerçekliğinden emin olmadıkları, kimin ne yaşadığını bilmedikleri olayların psikolojisi ile hayatlarında Türkiyeyi ve hatta bir Türkü görmemiş olan ikinci neslin Türk gençliğine düşmanca duygular beslemesine sebep olmakta, aynı zamanda Ermeni kültürünün sadece bu olaylardan ibaret olduğu mesajını vermektedir.[29] Halbuki Ermeni kültürü çok zengindir ve derindir. 1915 olaylarına saplanıp kalındığı zaman sahip oldukları derinliği ve zenginliği göz ardı ederek saklamaktadırlar.

Geçtiğimiz Temmuz ayında onuncusu düzenlenen Altın Kayısı Film Festivali de 1915 olaylarının propagandasının yapıldığı bir etkinlik olmuştur. Altın Kayısı Film Festivali, 2013 yılında Kültürler ve Uygarlıklar Kavşağı teması ile Erivanda düzenlenmiştir. Aralarında Türkiyenin de bulunduğunu 90 ülkeden 200ü aşkın filmin gösterildiği festivale, 1915 olayları ile ilgili sergilediği tutumla zaman zaman gündeme gelen Fransada yaşayan dünyaca ünlü şarkıcı Charles Aznavour[30] ve 2002 yapımı Ararat filminin yönetmeni

Atom Egoyan[31] da katılmıştır.

Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan, 2008de Altın Kayısı Film Festivalinin Ermenistanı temsil edecek bir marka olması için çalışacaklarını ve Ermenistanı turizmin, ekonominin ve eğitimin merkezi haline getirmek için girişimlerde bulunacaklarını söylemişlerse de bir milli markaya dönüştürülmek istenen kayısının bugün Ermenistanda üretim sıkıntısı ile karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Sarkisyanın 2008 yılında festival ile ilgili atılım fikirlerinin yanı sıra, Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin normalleştirilmesine de çalışacağı söylediğini de belirtmek gerekir.[32] Her ne kadar bu şekilde ifade edilmiş olsa da, Sarkisyanın gerçek düşüncelerinin ne yönde olduğu bilinmektedir ve her ne kadar Altın Kayısı Film Festivalinde Türkiyenin de yeri olsa, verilmek istenen mesajlar ve edilen talepler aşikârdır.

Türkiyeden de yönetmenlerin katıldığı Altın Portakal Film Festivalinde Türkiye iki ödül almıştır. İlki özel jüri ödülü alan, yönetmen koltuğunda Yeşim Ustaoğunun oturduğu film Araf, ikincisi ise 2007 yılında silahlı saldırı sonucu yazarı olduğu AGOS gazetesi önünde yaşamını yitiren Ermeni gazeteci Hrant Dinkin yeğeni Lusin Dinkin yönetmenliğini yaptığı Saroyanın Ülkesidir. Fransa-Ermenistan-Türkiye ortak yapımı olan Saroyanın Ülkesi, Uluslararası Gümüş Kayısı ödülüne layık görülmüştür.[33] Film, Oscar ve Pulitzer ödülleri olan Ermeni asıllı Amerikalı yazar William Saroyanın 19164 yılında Anadoluya yaptığı yolculuğu konu edilmektedir.[34] Doğduğundan beri ait olduğu toprakları görememiş bir adamın belgeselidir. Saroyanın Ülkesinin ödül alması Erivanda gerçekleştirilen bir festivalde şaşırtıcı bir sonuç değildir. Verilmek istenen mesaj açıktır. Saroyanın ailesi de 1915 olaylarının bir parçasıdır ve yüzüncü yıl yaklaşırken böyle bir projenin ödül kazanması tesadüf değildir.

Sonuç

Ermenistan lobisi yıllardır 1915 olaylarını dünyaya çeşitli yollarla anlatırke, Türk tarafı sessiz kalmayı tercih etmektedir. Her ne kadar Ermeni iddialarına karşı tezler üretilerek akademik çalışmalar yapılıp, toplantılar düzenlense de, bu faaliyetler yeterli bulunmamaktadır. Üstelik Ermeni lobisi sadece Türkler konusunda çalışma yürütmemektedir. Azerilere karşı Dağlık-Karabağ'ı konu alan çalışmalar da yapmaktadırlar. Anlaşıldığı üzere Ermenistan ve Ermeni Diasporası Ermeni mağduriyeti konusunda başta Batılı devletler olmak üzere, dünyayı ikna etmek için hiçbir yatırımdan kaçınmamışlardır. Hem Türkiye'nin hem de Azerbaycan'ın kendilerini Ermeni iddiaları konusunda ifade edebilecek yetkinliğe ulaşmaları konusunda ciddi atılımlarda bulunmaları gerekmektedir.

Ermenistandan ve Ermeni Diasporasından özür dilemek konusunda bir nokta dikkatten kaçmamalıdır. Özür dilemenin manevi huzur dışında hiçbir getirisi bulunmamaktadır. Ermeni Diasporasının dilenmesini bekledikleri özürle yetinmeyecekleri açıktır ve daha farklı beklentileri olduğunu her fırsatta dile getirmektedirler. 1915 olaylarını öne sürerek, özür dilenmesi sonrasındaki aşamada Ermeni mallarının iadesi, tazminat ödenmesi başlıca beklentileri arasındadır. Fakat beklentilerin bir sonu yoktur çünkü toprak taleplerine sanat

dünyasına kazandırdıkları eserlerde de mutlaka yer verilmektedir. 1915 olaylarının günümüze taşıdığı sorunları uluslararası alanda meşru kılmak için verilen çabaların yanında, Ermenistana 1915 olaylarında neden destek vermeliyiz? diye soranların tarihsel verileri araştırmaktansa 1915 üzerine çekilen filmleri, yazılan romanları ve sahnelenen oyunları takip etmeye yönlendirilmesi son yıllarda, 1915 olaylarının yüzüncü yılına yaklaşırken çeşitli propaganda yöntemleriyle oldukça hız kazanmıştır. Türkiyeden her fırsatta toprak ve tazminat talebinde bulunan Ermenistanın, Türkiyeye bir festivalde ödül verildiği için Türkiye ile Ermenistanın siyasi ilişkilerinin normalleştirilmeye çalışıldığını düşünmek mümkün değildir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

Bournoutian, A. George. *Ermeni Tarihi Ermeni Halkının Tarihine Kısa Bir Bakış,* Aras Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Göka, Erol; Beyazyüz, Murat. Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu. Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013.

Laçiner, Sedat; Kantarcı, Şenol. *Art and Armenian Propaganda Ararat as a Case Study,* ASAM, ANKARA, 2002.

Lütem, Ömer Engin. Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44.

Ter Minassian, Anahide. *Ermeni Kültürü ve Modernleşme Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil,* Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006.

İnternet Sayfaları

Lütem, Ömer Engin. Ermeni Hukukçular Forumu ve Türkiye, 08.07.2013, [Erişim Tarihi: 11.07.2013] http://www.avim.org.tr/degerlendirmetekli.php?makaleid=5873.

"The Philadelphia Festival Of World Cinema - The Films Of Don Askarian" [Erişim Tarihi: 09.07.2013] http://www.don-askarian.com/articles/philadelphia_fest.html

Women of Ararat A New Play is in the Works in Boston 06.07.2013 [Erişim Tarihi: 08.07.2013] http://www.reporter.am/go/article/2013-07-06--women-of-ararat--a-new-play-is-in-the-works-in-boston.

AIWA to Present Reading from New Play, Women of Ararat, 14.03.2013, [Erişim Tarihi: 08.07.2013] http://www.armenianweekly.com/2013/03/1Fsan4/aiwa-to-present-reading-from-new-play-women-of-ararat/.

Star to be placed in honor of Aznavour at start of Golden Apricot Festival 05.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.aysor.am/en/news/2013/07/05/harutyun-khachatryan-golden-apr/.

Genocide 100 Anniv. Films Screened at Golden Apricot Fest 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.panarmenian.net/eng/news/164928/.

Naira Hayrumyan, Golden Apricot and Death of National Brand, 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.lragir.am/index/eng/0/right/66192/30401.

Saroyanın Ülkesi Lacornoda, 21.07.2013, [Erişim Tarihi: 02.08.2013] http://gundem.milliyet.com.tr/-saroyan-ulkesi-locarno-da/gundem/detay/1739483/default.htm.

Saroyanın Ülkesine Zor Yolculuk, 22.03.2013, [Erişim Tarihi: 05.08.2013] http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=saroyan-ulkesine-zor-yolculuk&haberid=4739.

[1] Anahide Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 25.

[2] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 26

[3] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 29.

[4] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 30.

[5] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 67.

[6] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 67.

[7] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 68.

[8] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 69.

[9] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 69.

[10] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 70.

[11] Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 70.

[12] A. George Bournoutian, *Ermeni Tarihi – Ermeni Halkının Tarihine Kısa Bir Bakış*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2011, ss. 320-321.

[13] Ömer Engin Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 9.

[14] Ömer Engin Lütem, Ermeni Hukukçular Forumu ve Türkiye, 08.07.2013, [Erişim Tarihi: 11.07.2013] http://www.avim.org.tr/degerlendirmetekli.php?makaleid=5873.

[15] Erol Göka; Murat Beyazyüz, Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu. Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013, s. 154.

[16] Ömer Engin Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 40.

[17] Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 41.

[18] Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 41.

[19] Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 42.

[20] Lütem, Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 44.

[21] "The Philadelphia Festival Of World Cinema - The Films Of Don Askarian" [Erişim Tarihi: 09.07.2013] http://www.don-askarian.com/articles/philadelphia_fest.html

[22] Sedat Laçiner; Şenol Kantarcı, *Art and Armenian Propaganda – Ararat as a Case Study,* ASAM, ANKARA, 2002, s. 9.

[23] Laçiner; Kantarcı, *Art and Armenian Propaganda Ararat as a Case Study*, ASAM, ANKARA, 2002, s. 9.

[25] Laçiner; Kantarcı, *Art and Armenian Propaganda Ararat as a Case Study*, ASAM, ANKARA, 2002, s.17.

[26] Laçiner, Şenol Kantarcı. *Art and Armenian Propaganda Ararat as a Case Study,* ASAM, ANKARA, 2002, s.18.

[27] Women of Ararat A New Play is in the Works in Boston 06.07.2013 [Erişim Tarihi: 08.07.2013] http://www.reporter.am/go/article/2013-07-06--women-of-ararat--a-new-play-is-in-the-works-in-boston.

[28] AIWA to Present Reading from New Play, Women of Ararat, 14.03.2013, [Erişim Tarihi: 08.07.2013] http://www.armenianweekly.com/2013/03/1Fsan4/aiwa-to-present-reading-from-new-play-women-of-ararat/.

[29] Erol Göka; Murat Beyazyüz, Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu. Ermeni Araştırmaları, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013, s. 155.

[30] Star to be placed in honor of Aznavour at start of Golden Apricot Festival 05.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.aysor.am/en/news/2013/07/05/harutyun-khachatryan-golden-apr/.

[31] Genocide 100 Anniv. Films Screened at Golden Apricot Fest 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.panarmenian.net/eng/news/164928/.

[32] Naira Hayrumyan, Golden Apricot and Death of National Brand, 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] http://www.lragir.am/index/eng/0/right/66192/30401.

[33] Saroyanın Ülkesi Lacornoda, 21.07.2013, [Erişim Tarihi: 02.08.2013] http://gundem.milliyet.com.tr/-saroyan-ulkesi-locarno-da/gundem/detay/1739483/default.htm.

[34] Saroyanın Ülkesine Zor Yolculuk, 22.03.2013, [Erişim Tarihi: 05.08.2013] http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=saroyan-ulkesine-zor-yolculuk&haberid=4739.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "ERMENİ KÜLTÜRÜ VE ERMENİ PROPAGANDASI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2013 / 2. Eylül 09. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/ERMENI-KULTURU-VE-ERMENI-PROPAGANDASI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır